

внешний вид

герои

картина

роман

характер

слова

Галерея слов по роману
Мастер и Маргарита
Galeria słów na podstawie powieści
Mistrz i Małgorzata

Szymon Domański

Scenariusz interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego do języka rosyjskiego dla III etapu edukacyjnego – liceum ogólnokształcącego i technikum

opracowany w ramach projektu:

„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Redakcja merytoryczna: Beata Luc
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

1. Temat projektu

Галерея слов по роману Мастер и Маргарита. Galeria słów na podstawie powieści Mistrz i Małgorzata.

2. Osoby prowadzące projekt

2.1. Koordynator

Koordynatorem projektu jest nauczyciel języka rosyjskiego.

2.2. Pozostali

Nauczyciele: języka polskiego i historii.

3. Ramy czasowe

3.1. Początek projektu

Projekt rozpocznie się 10 marca lub, jeśli dzień ten przypada w weekend, w pobliżu tej daty. Jest to rocznica śmierci autora jednej z najważniejszych powieści XX wieku – Michaiła Bułhakowa. Dobrze jest zaplanować projekt z wyprzedzeniem. *Mistrz i Małgorzata* to lektura obowiązkowa dla uczących się języka polskiego na poziomie rozszerzonym lub uzupełniająca na poziomie podstawowym. Projekt skierowany jest do uczniów omawiających ten utwór. Warto zatem uzgodnić termin realizacji przedsięwzięcia z nauczycielem języka polskiego, aby zbiegło się to w czasie.

3.2. Zakończenie projektu

15 maja lub dzień w pobliżu tej daty – jest to rocznica urodzin pisarza.

Zakończenie projektu jest związane z prezentacją przez uczniów konkretnych wyników pracy, będących swego rodzaju hołdem dla Bułhakowa – uczniowie postarają się stworzyć galerię słów (obrazów) z powieści rosyjskiego pisarza.

4. Cele projektu

4.1. Cele ogólne

Projekt interdyscyplinarny *Галерея слов по роману Мастер и Маргарита. Galeria słów na podstawie powieści Mistrz i Małgorzata* ma za zadanie uzmysłowić młodym ludziom – uczniom liceów i techników, jaką moc mają słowa – nie tylko opisują otaczającą rzeczywistość, często niosą ze sobą określone emocje. Uczestnicy tego projektu będą mieli okazję przekonać się, jakie to są emocje: pozytywne, negatywne, a może neutralne. Język rosyjski posłuży uczniom za przedmiot badań. Próbą badawczą będą słowa zapisane na kartach jednej z najpopularniejszych powieści XX wieku – *Mistrza i Małgorzaty*. Uczniowie będą pracować zarówno z oryginalnym tekstem powieści, jak i jej polskim przekładem. Poznają informacje na temat autora książki oraz czasy, w jakich przyszło mu tworzyć, scharakteryzują wybranych bohaterów powieści, wzbogacą swój zasób słownictwa w języku rosyjskim z zakresu tematycznego: człowiek, a w szczególności: cechy charakteru, wyglądu zewnętrznego. W trakcie realizacji projektu uczniowie będą kształtowali kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne oraz ponadprzedmiotowe, które wykorzystają w przyszłym życiu zawodowym, np. podczas rozmowy kwalifikacyjnej: kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się, w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie

świadomości i ekspresji kulturalnej, kompetencje cyfrowe, kreatywność, krytyczne myślenie, umiejętność efektywnej pracy w grupie, pełnienie funkcji lidera, umiejętność wystąpień publicznych.

4.2. Cele szczegółowe

Cele szczegółowe projektu interdyscyplinarnego *Галерея слов по роману Мастер и Маргарита. Galeria słów na podstawie powieści Mistrz i Małgorzata* dotyczą zarówno treści przedmiotowych, jak i ponadprzedmiotowych.

Uczeń:

- charakteryzuje realia Związku Radzieckiego pierwszej połowy XX wieku;
- opowiada o życiu Michaiła Bułhakowa;
- wymienia po rosyjsku pozytywne i negatywne cechy wybranych bohaterów powieści;
- dokonuje przekładu na język polski wybranego przez siebie fragmentu powieści zawierającego opis postaci;
- charakteryzuje w języku rosyjskim wybrane postaci z powieści *Mistrz i Małgorzata*;
- organizuje wernisaż, wystawę prac uczniów przygotowywanych w ramach projektu;
- współpracuje z zespołem projektowym i grupą;
- rozwija umiejętności samooceny, oceniania innych uczniów i przyjmowania oceny oraz informacji zwrotnej od innych.

4.2.1. Cele szczegółowe dla uczniów

Przedstawione uczniom cele szczegółowe projektu powinny być dla nich zrozumiałe i osiągalne. Można zrobić to na przykład w sposób opisany poniżej.

Uczniu, realizując niniejszy projekt:

- dowiesz się, jak wyglądało życie w totalitarnej Rosji lat 30. XX wieku;
- poznasz życiorys jednego z najsłynniejszych pisarzy XX wieku – Michaiła Bułhakowa;
- opisziesz cechy charakteru i wygląd zewnętrzny wybranej postaci z powieści *Mistrz i Małgorzata*;
- dokonasz przekładu fragmentu powieści opisującego wybranego przez siebie bohatera;
- zilustrujesz wybrane słowa opisujące bohaterów powieści lub ich emocje;
- zorganizujesz z grupą projektową wydarzenie o charakterze lokalnym związane z tematyką projektu, np. wernisaż, pokaz obrazów;
- rozwinięsz umiejętności kluczowe i uniwersalne, które przydadzą ci się w przyszłym życiu do realizacji własnych celów, w tym również zawodowych np.: przedsiębiorczość, kreatywność, empatię.

5. Treści kształcenia

Niniejszy projekt edukacyjny ma charakter interdyscyplinarny, oznacza to, że koreluje treści nauczania kilku przedmiotów – języka polskiego, języka rosyjskiego, historii, czyli przedmiotów humanistycznych i plastyki. Dodatkowo kształtuje wiele kompetencji kluczowych, są to: kompetencje w zakresie rozumienia i przetwarzania informacji (praca z tekstem literackim, biografią), kompetencje cyfrowe (poszukiwanie informacji w internecie, przetwarzanie tych informacji z wykorzystaniem technologii informacyjno-

komunikacyjnych – TIK), kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się (kształtowanie empatii, odpowiedzialności za słowa, praca w grupach, samodzielne pozyskiwanie informacji), kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej (słowa jak obrazy).

5.1. Język obcy nowożytny

Prezentowany projekt interdyscyplinarny opiera się na założeniach programu nauczania języka rosyjskiego *Русский? Договоримся!* dla III etapu edukacyjnego autorstwa Szymona Domańskiego i Rafała Otręby.

Projekt zostanie zainicjowany przez nauczyciela języka rosyjskiego i jest przeznaczony dla uczniów kontynuujących naukę po szkole podstawowej, w której uczyli się języka, jest więc odpowiedni dla uczniów realizujących warianty podstawy programowej: III.1.P, III.2 oraz III.1.R. Ważne, aby projekt realizować z grupą o odpowiednim poziomie biegłości językowej. Uczniowie realizujący wariant podstawy programowej III.1.R poradzą sobie z nim już na początku szkoły ponadpodstawowej, natomiast w wariantcie III.2 – być może dopiero w klasie III liceum lub IV technikum. Uczniowie w trakcie projektu będą pracować z fragmentami tekstu oryginalnego *Mistrza i Małgorzaty* (fragmenty wybiera nauczyciel). Uczniowie będą głównie pracowali ze słownictwem z zakresu tematu „człowiek” (np. dane personalne, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, uczucia i emocje, umiejętności i zainteresowania). Uczniowie będą doskonalili umiejętności rozumienia tekstu pisanego oraz pisania i mówienia w języku rosyjskim. Przede wszystkim będą opowiadali o faktach z przeszłości (realia Rosji radzieckiej, życiorys Michaiła Bułhakowa) a także o ludziach (charakterystyka wybranych bohaterów powieści). Ponadto uczniowie będą dokonywali przekładu na język polski wybranego fragmentu *Mistrza i Małgorzaty* dotyczącego opisu dowolnego bohatera powieści.

5.2. Język polski

Niniejszy projekt skorelowany jest z podstawą programową języka polskiego w głównej mierze w ramach pierwszego punktu dokumentu – Kształcenie literackie i kulturowe. Uczeń usytuuje powieść Bułhakowa w konkretnych realiach historycznych, będzie interpretował treści utworu literackiego, także te alegoryczne i symboliczne, pozna i zrozumie pojęcie groteski, a przede wszystkim wykaże się znajomością powieści. *Mistrz i Małgorzata* Michaiła Bułhakowa jest lekturą obowiązkową dla poziomu rozszerzonego zgodnie z proponowanym układem treści w programie nauczania *Uaktywnij myślenie* Beaty Zielińskiej i Tadeusza Banowskiego. Lektura ta powinna być omówiona w klasie III liceum ogólnokształcącego w rozdziale: Literatura międzywojenna. Niestety pozycja ta nie została wymieniona w programach nauczania dla poziomu podstawowego. Jednak Cecylia Bielnik w programie nauczania *Kreatywny język polski* wybór lektur uzupełniających pozostawia nauczycielowi. Należy jednak uprzednio zachęcić uczestników do przeczytania powieści w ramach pracy nad projektem. Nawet jeśli nauczyciel języka polskiego nie zdecyduje się na wybór *Mistrza i Małgorzaty* jako lektury uzupełniającej dla poziomu podstawowego, wciąż do projektu możemy zaprosić uczniów, którzy zapoznali się z nią we własnym zakresie.

5.3. Historia

Do zrozumienia treści powieści, jej słów, metafor i innych figur stylistycznych konieczne jest rozumienie kontekstu historycznego, w jakim ona powstała. *Mistrz i Małgorzata*

to powieść umiejscowiona w realiach Moskwy z końca lat dwudziestych, czasy Związku Radzieckiego, wszechobecnego donosicielstwa, inwigilacji, indoktrynacji, absolutnej kontroli nad społeczeństwem. Aby w pełni zrozumieć treść książki, uczniowie powinni wiedzieć, w jakich czasach powstała, dlaczego była cenzurowana i wydana tak późno, skąd pojawia się w niej charakterystyczna groteska, dlaczego Moskwa w *Mistrzu i Małgorzacie* jest tak brzydka. Zgodnie z rekomendacjami zawartymi w programach nauczania ten okres omawiany jest w klasie III, a w programie – *Historia: fundamenty współczesności* Elżbiety Paprockiej z układu treści wynika, że okres ten może być omawiany w drugiej połowie roku szkolnego w klasie III, czyli mniej więcej wtedy, kiedy rozpoczyna się projekt.

6. Charakterystyka odbiorców

6.1 Typ szkoły

Niniejszy projekt interdyscyplinarny przeznaczony jest dla uczniów szkół ponadpodstawowych liceum i technikum.

6.2. Wiek uczniów

Projekt powinien być realizowany z uczniami znajdującymi się w przedziale wiekowym 17–20 lat.

6.3. Klasa

Uczniowie będą pracować z tekstem oryginalnym powieści Bułhakowa, dobrze, jeśli uczyli się języka wcześniej w szkole podstawowej. Projekt jest więc przeznaczony dla uczniów realizujących warianty podstawy programowej – III.1.P, III.1.R lub III.2. Ze względu na układ treści kształcenia zawartych w programach nauczania języka polskiego i historii zaleca się realizację projektu w klasie III liceum ogólnokształcącego lub IV technikum.

6.4. Zróżnicowanie potrzeb i umiejętności

Projekt jest metodą pracy, która z założenia nikogo nie wyklucza. Treści kształcenia są zróżnicowane, dlatego każdy znajdzie coś dla siebie – zarówno osoby lubiące literaturę czy języki obce, jak i te z talentem malarskim. W projekcie odnajdą się zarówno osoby posiadające umiejętności zarządzania zespołem, jak i takie, które potrzebują konkretnych wskazówek do pracy.

Uczestnicy będą pracować w grupach i raportować o postępie prac. Uczniowie będą uczyli się od siebie nawzajem. Wybór grupy należy do samych uczniów, mogą oni kierować się własnymi zainteresowaniami oraz predyspozycjami, co pozwala na udział w projekcie uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE). Ponadto uczestnicy projektu mogą przez cały czas liczyć na wsparcie nauczycieli i koordynatorów. W projekcie zastosowano aktywizujące metody pracy dzięki czemu uczniowie ze SPE będą mogli w nim odnaleźć coś dla siebie. Warto dostosować używane w projekcie materiały do potrzeb uczniów ze SPE, np. wielkość czcionki w tekstach do potrzeb uczniów z dysfunkcją wzroku. W projekcie nie kładzie się dużego nacisku na kształtowanie umiejętności rozumienia mowy obcej ze słuchu, uczniowie będą jednak używać języka do opisywania bohaterów powieści, czy opisywania epoki, w jakiej osadzone są realia utworu literackiego, wówczas uczniowie z dysfunkcją słuchu powinni

mieć zapewnioną dobrą słyszalność współuczestników, tak aby wszyscy uczniowie mogli uczyć się od siebie wzajemnie. Uczniowie zdolni mogą zająć się poprowadzeniem wernisażu będącego zwieńczeniem działań projektowych.

6.5. Inne cechy odbiorców

Do udziału w projekcie należy szczególnie zachęcić uczniów humanistów, zainteresowanych studiami na uczelniach wyższych na kierunkach takich jak: filologia polska, filologie obce, dziennikarstwo, psychologia, historia, czy kierunki artystyczne.

7. Formy i metody realizacji projektu

7.1. Formy pracy

Projekt kształtuje autonomię uczniów – dobór metod, technik, a także sposobu prezentacji finałowej należeć będzie całkowicie do nich. Ważne, aby uczestnicy projektu mieli świadomość, że będą musieli dojść do założonych celów samodzielnie, w sposób twórczy i kreatywny, a nie pamięciowy. Uczniowie powinni być w pełni świadomi, że praca metodą projektu przenosi odpowiedzialność za efekty na nich samych, zaś nauczyciel pełni jedynie funkcję doradczą. Sposób rozwiązania problemu należy do uczniów.

Uczestnicy będą mieli okazję pracować w **grupach** w zależności od swoich zainteresowań. Zespoły powinny spotykać się regularnie, po zakończeniu poszczególnych etapów projektu w celu zaprezentowania pozostałym wykonanych zadań (np. przekładu, opisu postaci itp.) oraz omówienia dalszych kroków postępowania. W ramach projektu uczniowie będą mieli możliwość konsultowania poszczególnych zadań z nauczycielami.

7.2. Metody i techniki pracy

W procesie osiągnięcia celów rekomenduje się pracę **metodą LdL** (od niem. *lernen durch lehren*), zgodnie z którą uczniowie, pracując w zespołach, wyszukują konkretne informacje dotyczące, np. kontekstu historycznego, w jakim została napisana powieść, a następnie dzielą się zebranych wiadomościami z pozostałymi grupami. Można też w szkole zorganizować otwarte **wykłady, pogadanki, grupy dyskusyjne** na temat życia w Związku Radzieckim, lub zaprosić gości (dziadków, rodziców), którzy pamiętają czasy, kiedy Polska znajdowała się w strefie wpływów ZSRR, by mogli opowiedzieć, jak wyglądało wtedy życie, czym różniło się od obecnego itp. Korzystając z różnych źródeł informacji, także z przekazu werbalnego, uczniowie skuteczniej będą kształtować kompetencje kluczowe z zakresu rozumienia i przetwarzania informacji. Uczestnicy projektu będą dokonywali analizy treści powieści *Mistrz i Małgorzata*, dokonają wyboru bohaterów (wedle własnych upodobań) i będą wyszukiwali informacji dotyczących cech ich wyglądu zewnętrznego i charakteru, zarówno w tekście oryginalnym w języku rosyjskim, jak i w tekście polskiego przekładu. Na jednym z etapów projektu uczniowie dokonają **przekładu** wybranego fragmentu powieści. Uczestnicy projektu poznają wiele struktur leksykalnych (słownictwo i idiomy) służące do opisanie postaci. Warto je utrwalić za pomocą **metod aktywizujących**, w tym technik angażujących **technologie cyfrowe**, które będą atrakcyjne dla wszystkich uczniów, w tym także uczniów ze SPE. Nauczyciel może stworzyć listę słownictwa na platformie Quizlet, można także zaproponować uczniom stworzenie takiej listy samodzielnie, co pozwoli na

kształtowanie kompetencji cyfrowych uczestników projektu. Grupując cechy charakteru na pozytywne i negatywne, uczniowie mogą posłużyć się **mapą myśli** i innymi **technikami kreatywnego notowania** (w tym **technikami wizualnymi**, ponieważ w finale projektu uczniowie tworzą obrazy słów lub postaci na podstawie ich opisów, ten etap projektu pozwala na kształtowanie kompetencji z zakresu świadomości i ekspresji kulturalnej). Notowanie wizualne jest zgodne z założeniami neurodydaktyki, na których opiera się program nauczania *Русский? Договоримся!* – słowa uaktywniają lewą półkulę mózgu, a obrazy i kolory prawą. W projekcie kształtowane są takie umiejętności, jak kreatywność i empatia, warto zatem wykorzystać **techniki dramowe**. Poprzez pokazywanie i nazywanie emocji za pomocą mimiki i gestów uczniowie nie tylko utrwalą rosyjskie słownictwo, ale również utożsamiają się z osobą, której takie emocje towarzyszą. W trakcie trwania całego projektu uczniowie, pracując w grupach i korzystając z różnych metod i technik pracy, kształtują cechy przydatne nie tylko na egzaminie maturalnym, ale również w dalszej perspektywie w przyszłym życiu zawodowym. Występując przed członkami zespołu projektowego, doskonałą umiejętność wystąpień publicznych (później także na wernisażu będącym zwieńczeniem działań projektowych), w grupach pełnią różne role: liderów, osób odpowiedzialnych za wyszukiwanie danych, porządkowanie, przetwarzanie ich, tłumaczenie itp., kształtują więc umiejętności efektywnej pracy w zespole oraz podziału obowiązków np. w zależności od zdolności.

Projekt może być całości zrealizowany w warunkach kształcenia na odległość. Grupy projektowe powinny pozostawać w stałym kontakcie ze sobą, informacje mogą wymieniać na czacie, w tym wideoczacie. Spotkania z gośćmi również można organizować w postaci webinarów, wykładów online. Należy jednak zadbać o dostosowanie godzin spotkań do wszystkich uczniów realizujących projekt.

8. Sposób realizacji projektu edukacyjnego

8.1. Zainicjowanie projektu

Rozpoczęcie projektu zaplanowano na rocznicę śmierci rosyjskiego pisarza i dramaturga Michaiła Bułhakowa, co przypada 10 marca. Do realizacji przedsięwzięcia niezbędne jest skorelowanie treści z konkretnych przedmiotów, a zatem niezbędne będzie omówienie powieści na języku polskim oraz przedstawienie na historii realiów opisanych przez Bułhakowa. Nie jest to jednak wymóg konieczny, gdyż uczniowie biorący udział w projekcie mogą przeczytać powieść we własnym zakresie. Podobnie jest z osadzeniem *Mistrza i Małgorzaty* w epoce. Wśród uczestników projektu z pewnością znajdą się tacy, których interesuje ten okres w dziejach.

Projekt skierowany jest do uczniów uczących się języka rosyjskiego, których poziom językowy jest wystarczający do osiągnięcia celów projektu. Dobrze jeśli projekt zostanie zainicjowany w sposób przyciągający uwagę uczniów. Można np. zorganizować wieczór literacki lub przygotować krótką scenkę teatralną o mocy słów, w której udział wzięliby chętni uczniowie zainteresowani przedsięwzięciem.

8.2. Wybór tematu

Tematyka projektu została określona już podczas zainicjowania go, nauczyciel zadał uczniom pytania badawcze:

- Какие вы знаете положительные и отрицательные черты характера?
- Кем был Михаил Булгаков?
- Когда был написан роман *Мастер и Маргарита*?
- Какая была жизнь в Советской России?

Powyższe pytania mają na celu wprowadzenie uczniów w tematykę projektu interdyscyplinarnego poprzez wstępne zasygnalizowanie, że w projekcie będą zajmować się powieścią *Mistrz i Małgorzata* Michaiła Bułhakowa. Warto jednak, zgodnie z zasadami metody projektowej, pozostawić uczniom pewną przestrzeń do decydowania – mogą sami wybrać, w jaki sposób chcieliby pracować na poszczególnych etapach, zdecydować o formie prezentacji efektów swojej działalności, wybrać techniki malarskie, sposób nauki słownictwa, struktur, technik pracy w grupie itp. Należy pozwolić uczniom także na swobodne zapisywanie się do grup zgodnie ze swoimi sympatiami, zainteresowaniami oraz możliwościami psychofizycznymi.

8.3. Sformułowanie ogólnych oraz szczegółowych celów projektu

Pod opieką nauczycieli uczniowie opracowują w grupach w pierwszej kolejności cele ogólne projektu. Nauczyciele naprowadzają uczniów na nie, przedstawiając tematykę projektu. W dalszej kolejności cele ogólne zostają uszczegółowione, uczniowie z pomocą nauczyciela nazywają to, co osiągną dzięki udziałowi w projekcie.

8.4. Spisanie regulaminu

Spisanie regulaminu projektu nastąpi na pierwszym spotkaniu pod przewodnictwem nauczyciela języka rosyjskiego oraz w obecności pozostałych nauczycieli i uczniów, którzy będą realizować projekt. W regulaminie powinny znaleźć się zasady, warunki i zadania realizowane w ramach projektu, należy także opisać etapy projektu oraz terminarz spotkań. Warto także ustalić zasady współpracy w grupach.

Podczas pierwszego spotkania należy uświadomić uczniów o odpowiedzialności za proces uczenia się (przykładowy regulamin projektu znajduje się w punkcie 9 niniejszego scenariusza). Po zapoznaniu się z regulaminem uczniowie mogą zaproponować kontrakt zawierający zasady współpracy z nauczycielami i innymi uczestnikami projektu. Ze względu na tematykę projektu kontrakt wypracowany przez uczniów może przyjąć formę obrazów lub jednego obrazu, na którym zostaną zaprezentowane najważniejsze zasady pracy – taka forma z pewnością będzie bardziej atrakcyjna dla uczestników projektu.

8.5. Przygotowanie harmonogramu pracy i podział zadań

Nauczyciele pracują z uczniami w grupach w ramach wybranych zadań i opracowują harmonogram prac, biorąc pod uwagę czas trwania projektu, ustalają także terminy spotkań. W grupach uczniowie otrzymują zadania. Nauczyciele powinni uwzględnić możliwości psychofizyczne uczniów, ich indywidualne potrzeby oraz dostęp do sprzętu komputerowego czy możliwości dojazdu na spotkania.

8.6. Dobór literatury i poszukiwanie źródeł wiedzy

Uczniowie poszukują informacji związanych z zadaniami w projekcie w internecie, bibliotece szkolnej oraz bibliotekach publicznych na terenie miasta lub gminy. Mogą

przygotować listę miejsc do odwiedzenia. Doskonałym źródłem informacji będą także członkowie rodzin uczniów, którzy pamiętają czasy komunistycznego reżimu w Polsce lub teksty polskich piosenek rockowych lat 80. Jeśli nauczyciel języka rosyjskiego nie posiada w swojej bibliotece oryginalnego tekstu lektury, jest ona w całości dostępna na stronie masterimargo.ru (dostęp 9.11.2022).

8.7. Podział na grupy, poszczególne etapy i zagadnienia – realizacja projektu

Poszczególne etapy i zadania uczniów w projekcie to:

1. **Realia życia w Związku Radzieckim** – na tym etapie uczniowie wyszukują informacje na temat życia w totalitarnej Rosji w okresie opisanym w powieści. Ważne, aby skupili się na życiu zwykłych obywateli – Rosjan, którzy byli inwigilowani i zastraszeni przez reżim. Warto zorganizować spotkanie ze świadkami komunizmu, uczniowie mogą porównać, jak wyglądało życie w Rosji lat 30. XX wieku z życiem w Polsce znajdującej się w strefie wpływów ZSRR.

Podczas takiego spotkania warto zadbać o komfort wszystkich uczniów, w tym także ze SPE. Osoby mające problemy ze słuchem powinny siedzieć możliwie najbliżej osoby mówiącej, wskazane jest zorganizowanie takiego spotkania w pomieszczeniu z dobrą akustyką. Pomieszczenie powinno być dostosowane do potrzeb wszystkich jego uczestników, wskazane jest, aby uczniowie mogli zajmować zarówno miejsca siedzące, jak i stojące, zaś osoby poruszające się na wózkach powinny mieć odpowiednią przestrzeń na swobodne przemieszczanie się po klasie.

Ze względu na językowy charakter projektu warto zwrócić uwagę na wykorzystanie materiałów autentycznych (np. [rosyjskojęzyczne relacje świadków](#); dostęp 9.11.2022). Poznanie realiów życia w Związku Radzieckim pozwoli uczniom lepiej zrozumieć realia opisane w powieści.

2. **Rosyjski pisarz Michaił Bułhakow** – na tym etapie uczniowie zajmą się gromadzeniem, analizą i przetworzeniem informacji na temat słynnego rosyjskiego pisarza – Bułhakowa. Uczniowie powinni poznać także historię powstawania, cenzurowania i opublikowania dzieła, co znajdą na stronie obrazovaka.ru; dostęp 9.11.2022). Aby uczniowie mogli opowiedzieć o życiu i twórczości pisarza po rosyjsku, otrzymają od nauczyciela pytania pomocnicze lub zagadnienia, na których powinni się skupić na tym etapie realizacji projektu:

- Где и когда родился писатель?
- Где учился Булгаков?
- Кем он работал?
- Семейная жизнь писателя.
- Его известные произведения.
- В котором году и по какому поводу он скончался?

3. **Powieść *Mistrz i Małgorzata*** – na tym etapie uczniowie zajmą się analizą oraz interpretacją powieści. Będą mogli wykazać się swoimi uzdolnieniami humanistycznymi. Aby grupy pracowały efektywniej nauczyciel koordynujący projekt powinien podpowiedzieć im, jakimi zagadnieniami powinni się zająć w grupach np.:

- Что является главной темой романа?
- Герои – Мастер, Маргарита, свита Воланда: Азazelло, Коровьев, Бегемот, Иван Бездомный, Берлиоз, Лиходеев, Могарыч – uczniowie powinni znaleźć opisy wyglądu i charakteru wybranych bohaterów w oryginale powieści.
- Образ Воланда – кем был? Как он выглядит? Какой он по характеру? Когда он появился первый раз? Чем занимается Воланд?
- Добро и зло в романе.

Na tym etapie projektu uczniowie powinni pracować zarówno z powieścią w języku rosyjskim, jak i jego polskim przekładem, ważna jest także współpraca z nauczycielem języka polskiego.

Praca z fragmentami powieści w języku rosyjskim – uczniowie w grupach sami decydują, którego bohatera powieści chcieliby scharakteryzować. Każdy zespół powinien się jednak skupić na jednym, maksymalnie dwóch bohaterach, tak aby dokonać dogłębnej analizy postaci. Uczniowie starają się podzielić cechy bohaterów na pozytywne i negatywne, w miarę możliwości powinni także scharakteryzować wygląd zewnętrzny bohatera, warto zadać uczniom pytania, czy fizjonomia bohaterów idzie w parze z ich charakterem? Na tym etapie uczniowie wybierają bohatera i dokonują przekładu fragmentu tekstu, który go dotyczy.

4. Galeria słów – uczniowie w ramach grup tworzą obrazy przedstawiające słowa opisujące cechy bohaterów powieści *Mistrz i Małgorzata* lub malują portrety bohaterów na podstawie opisów, które odnaleźli i przetłumaczyli na poprzednim etapie. W tym zadaniu wykażą się uczniowie ze zdolnościami plastycznymi. Każdy członek grupy powinien stworzyć swoją wizję bohatera powieści, o której opowie na wernisażu. Uczestnicy, przygotowując się do wernisażu, powinni opowiedzieć o swoim obrazie po rosyjsku, kogo lub co przedstawia, jakie są cechy tej osoby, które zostały uwypuklone itp. Podczas wernisażu grupa chętnych uczniów (np. uczniowie zdolni) powinni przygotować dla zaproszonych gości krótki opis projektu, powinni przybliżyć, czego dotyczy wystawa i czym zajmowali się uczniowie przez ostatnich kilka tygodni.

Poszczególne etapy pracy będą odbywały się w grupach. Po zakończeniu każdego, zgodnie z wcześniej ustalonym harmonogramem, zespoły spotkają się ze sobą, aby podsumować poszczególne etapy projektu i wymienić się informacjami.

W projekcie uczniowie będą pracować w niewielkich grupach trzy- lub czteroosobowych lub w parach – w sytuacji gdy klasa jest mało liczna. Na ostatnim etapie uczniowie będą pracować indywidualnie.

Udział w projekcie (z wyjątkiem ostatniego etapu) pozwoli kształtować kompetencje kluczowe w zakresie rozumienia i tworzenia informacji – uczniowie będą pracować z tekstami po rosyjsku i po polsku, wyszukując informacje i je przetwarzając. Ponadto kształtowane będą kompetencje cyfrowe, ponieważ zgodnie z metodami opisanymi w punkcie 7 uczniowie będą pracować także przy użyciu TIK.

Ostatni etap związany jest z kształtowaniem kompetencji w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej. Zespołowy charakter projektu pozwoli na kształtowanie kompetencji osobistych, społecznych i w zakresie umiejętności uczenia się. W trakcie całego projektu uczniowie będą przyjmowali różne role: lidera, osoby odpowiedzialnej za notatki, tłumacza, osoby odpowiedzialnej za wyszukiwanie informacji w sieci itp.

8.8. Ewaluacja i ocenianie

Ewaluacja i ocena działań projektowych będą ostatnim etapem projektu. Uczestnicy zostaną ocenieni z uwzględnieniem ich indywidualnych możliwości psychofizycznych, potrzeb oraz zaangażowania w realizację projektu. Ocena zostanie dokonana zgodnie z przyjętymi kryteriami. Uczniowie zostaną poproszeni o dokonanie samooceny, dodatkowo projekt zostanie podsumowany refleksją i podsumowaniem działań każdego ucznia – jakie cele osiągnęli oraz czego się nauczyli. Do ewaluacji można wykorzystać arkusz ewaluacji, w którym znajdują się pytania dotyczące pracy w grupach, osiągniętych celów oraz kompetencji kluczowych.

Ewaluacja pracy w grupach:

- Czy podczas w pracy w grupie podzieliście się rolami np. lider, osoba notująca (sekretarz), osoba odpowiedzialna za wyszukiwanie informacji?
- Czy podczas pracy w grupie pojawiły się konflikty? Jeśli tak, to jakie i jak je rozwiązywaliście?
- Czy byliście zadowoleni z pracy w zespole?
- Co usprawnilibyście w waszej pracy, gdyby przyszło wam działać wspólnie jeszcze raz?

Ewaluacja celów projektu i kompetencji kluczowych:

- Czy dzięki udziałowi w projekcie udało Ci się pozyskać informacje na temat życia w Związku Radzieckim w latach 30-tych XX wieku? Jakie to informacje?
- Jakie fakty dotyczące życia Michaiła Bułhakowa udało ci się zapamiętać? Wymień co najmniej cztery.
  - .....
  - .....
  - .....
  - .....
- W jakim stopniu udało ci się zrealizować cele językowe projektu? Oceń prawdziwość poniższych zdań, zakreśl właściwą cyfrę od 0 do 4, gdzie 0 – oznacza zdanie całkowicie nieprawdziwe, a 4 – całkowicie prawdziwe:
  - nauczyłem(-am) się nowego słownictwa 0 – 1 – 2 – 3 – 4
  - nauczyłem(-am) się opisywać wygląd zewnętrzny i cechy charakteru człowieka 0 – 1 – 2 – 3 – 4
  - udoskonaliłem(-am) umiejętność przekładu 0 – 1 – 2 – 3 – 4
  - nauczyłem(-am) się opowiadać o zdarzeniach z przeszłości np. dotyczących życiorysu, zdarzeń historycznych 0 – 1 – 2 – 3 – 4
  - udoskonaliłem(-am) poziom rozumienia tekstów pisanych 0 – 1 – 2 – 3 – 4
- Które kompetencje kluczowe były kształtowane podczas projektu:
  - kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
  - kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
  - kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
  - kompetencje cyfrowe;
  - kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
  - kompetencje obywatelskie;

- kompetencje w zakresie przedsiębiorczości;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
- Jakie umiejętności pozajęzykowe (uniwersalne) udało ci się kształtować podczas projektu:
- asertywność;
- empatię;
- przyjmowania różnych ról społecznych;
- kreatywność;
- innowacyjność;
- umiejętność wystąpień publicznych;
- pewność siebie.

9. Regulamin

Regulamin projektu *Галерея слов по роману Мастер и Маргарита. Galeria słów na podstawie powieści Mistrz i Małgorzata*

A. Koordynator projektu: .....

(imię i nazwisko nauczyciela języka rosyjskiego)

B. Nauczyciele zaangażowani w realizację projektu: .....

(wymienić pozostałych nauczycieli)

C. Uczniowie realizujący projekt: .....

(wymienić uczniów lub wpisać symbol klasy realizującej projekt)

D. Cele projektu:

- zapoznanie się z niektórymi aspektami życia w Związku Radzieckim lat 30. XX wieku;
- poznanie życiorysu jednego z najsłynniejszych pisarzy XX wieku – Michaiła Bułhakowa;
- opisanie cech charakteru i wyglądu zewnętrznego wybranej postaci z powieści *Mistrz i Małgorzata*;
- przekład fragmentu tekstu opisującego wybranego bohatera,
- zilustrowanie wybranego słowa opisującego bohaterów powieści lub ich emocje;
- zorganizowanie z grupą projektową wydarzenia o charakterze lokalnym związanego z tematyką projektu np. wernisaż;
- rozwinięcie umiejętności kluczowych i uniwersalnych.

E. Etapy i harmonogram projektu:

- **Realia życia w Związku Radzieckim** – ..... (wpisać daty spotkań/terminy realizacji zadań grupowych).
- **Rosyjski pisarz Michaił Bułhakow** – ..... (wpisać daty spotkań/terminy realizacji zadań grupowych).
- **Powieść *Mistrz i Małgorzata*** – ..... (wpisać daty spotkań/terminy realizacji zadań grupowych).
- **Praca z fragmentami powieści w języku rosyjskim** – ..... (wpisać daty spotkań/terminy realizacji zadań grupowych).
- **Galeria słów** – ..... (wpisać daty spotkań/terminy realizacji zadań grupowych).

F. Zadania nauczyciela koordynatora projektu:

- wspieranie i motywowanie uczniów na poszczególnych etapach projektu;
- pomoc w realizacji zadań grupowych;
- prowadzenie mediacji w przypadku wystąpienia konfliktów w grupach projektowych;
- wskazywanie właściwych metod i technik pracy, adekwatnych do potrzeb i możliwości uczniów, służących realizacji zadań projektowych;
- udzielanie konstruktywnej informacji zwrotnej wszystkim uczestnikom projektu.

G. Kryteria oceny uczestników projektu:

- zaangażowanie i wysiłek włożony w działania grupowe;
- terminowość wykonywanych zadań;
- bieżąca prezentacja efektów pracy podczas cyklicznych spotkań zespołu projektowego;
- wierność i adekwatność przekładu wybranego fragmentu powieści;
- poprawność wypowiedzi w języku rosyjskim – życiorys Bułhakowa, życie ludzi w państwie totalitarnym, charakterystyka postaci;
- komunikatywność podczas wypowiedzi w języku rosyjskim: przekazanie najistotniejszych informacji, poziom zrozumienia komunikatu dla odbiorców, spójność i logika wypowiedzi, zakres środków językowych;
- estetyka wykonania obrazu;
- odbiór dzieła przez publiczność.

Zadaniem projektu jest łączyć potrzeby i oczekiwania wszystkich uczestników, dlatego też, przystępując do niego, zobowiązuję się przestrzegać zasad tolerancji oraz akceptować odmiennosc zdań i opinii.

Data: .....
(podpisy uczniów i nauczycieli)

Po podpisaniu regulaminu uczniowie mogą zaproponować kontrakt, który będzie umową pomiędzy koordynatorem – nauczycielem języka rosyjskiego, a jego uczestnikami. Powinien on być oryginalny, intrygujący, przykuwający uwagę np. w postaci obrazów lub jednego obrazu (nieoceniona będzie pomoc nauczyciela plastyki). Na obrazie w sposób symboliczny należy zawrzeć główne zasady projektu, prawa i obowiązki jego uczestników oraz sposób kontaktu z koordynatorem. Nauczyciele odpowiedzialni za prawidłowy przebieg projektu mogą pomóc uczniom. Uczniowie przedstawiają w sposób schematyczny na obrazie sposoby kontaktu z nauczycielami akceptowalne dla obu stron np. telefon, jeśli nauczyciel zgadza się na kontakt telefoniczny, koperta oznaczająca e-mail, jeśli taka forma kontaktu jest dogodna dla obu stron. Ponadto uczniowie po zapoznaniu się z tematyką i celami projektu mogą wymienić swoje obowiązki w projekcie, nauczyciele natomiast mogą przedstawić prawa uczniów np.: prawo do zadawania pytań na każdym etapie projektu, prawo do poszukiwania odpowiedzi z różnych źródeł, prawo do przeprowadzenia mediacji w grupie w razie konfliktów itp.

10. Ocenianie

Projekt zostanie oceniony przez nauczyciela języka rosyjskiego według kryteriów wymienionych w regulaminie. Uczniowie za każde kryterium otrzymają maksymalnie po

10 punktów (wyjątkiem jest kryterium komunikatywności wypowiedzi w języku rosyjskim – w programie nauczania kładzie się nacisk na podejście komunikacyjne, dlatego za to uczniowie mogą uzyskać aż 30 punktów). Łącznie każdy uczeń może zdobyć 100 punktów. Proponuje się przeliczenie punktów na ocenę według następującej skali:

- 0–30% – niedostateczny
- 31–50% – dopuszczający
- 51–70% – dostateczny
- 71–85% – dobry
- 86–95% – bardzo dobry
- 96–100% – celujący

Należy pamiętać, aby uczniowie ze SPE, zwłaszcza mający specyficzne trudności w uczeniu się, mieli dostosowanie kryteria oceny, ponadto wypowiedzi pisemne uczniów z dysleksją rozwojową nie powinny podlegać ocenie za poprawność ortograficzną.

11. Materiały pomocnicze

Treść książki *Mistrz i Małgorzata* w języku rosyjskim dostępna jest na stronie internetowej masterimargo.ru (dostęp 9.11.2022).

W serwisie tvp VOD dostępny jest także miniseriał *Mistrz i Małgorzata* z 1988 roku w reżyserii Marii Kuziemko oraz Macieja Wojtyszko. Dodatkowo pomocne w realizacji projektu mogą być filmy dostępne w serwisie YouTube: z 1972 roku w reżyserii Aleksandara Petrovica (dostęp 9.11.2022) oraz z 1994 roku w reżyserii Jurija Kary (dostęp 9.11.2022).

Autorzy rekomendują, aby nauczyciel koordynujący projekt wskazał uczniom konkretne strony internetowe zawierające relacje świadków, życiorys pisarza itp. (linki do stron podane są w punkcie 8 scenariusza).

Na poszczególnych etapach projektu nauczyciel języka rosyjskiego powinien również naprowadzić uczniów na właściwą ścieżkę do osiągnięcia celów poprzez pytania pomocnicze lub listę zagadnień, którymi mają zająć się uczniowie (zostały one wymienione w punkcie 8 scenariusza).

12. Bibliografia

Elert E., Wenda A., b.r., *Praca metodą projektu* (PDF, 2,1 MB; dostęp 24.02.2022).

Kotarba-Kańczugowska M., b.r., *Praca metodą projektu* (PDF, 197 KB; dostęp 24.02.2022).

Czczott-Łukasik K., *Projekt Edukacyjny w ośmiu krokach. Miniporadnik dla nauczycieli. Od pomysłu do projektu, Projektanci edukacji* (dostęp 20.07.2022).

Szymon Domański – nauczyciel mianowany. Od 2017 roku uczy dwóch języków obcych (angielskiego i rosyjskiego) w Szkole Podstawowej im. hr. Władysława Zamoyskiego nr 90 w Poznaniu. Nauczanie języka rosyjskiego wprowadził w formie zajęć dodatkowych we współpracy ze szkolnym Stowarzyszeniem 90-tka oraz w ramach poznańskiego programu profilaktycznego. Entuzjasta projektów mających na celu wspieranie wszystkich uczniów w osiąganiu sukcesów dydaktycznych. W 2018 roku współtworzył projekt „WspieraMY” mający na celu wyrównanie szans wśród uczniów z problemami, a także uczenie języków obcych ciekawymi, kreatywnymi metodami prowadzącymi do zwiększenia indywidualizacji nauczania, a w konsekwencji do wzrostu autonomii ucznia. W roku szkolnym 2019/2020 koordynował z ramienia szkoły XI edycję ogólnopolskiego projektu „Szkoły otwartej na wielokulturowość”. Działania podejmowane w ramach projektu pozwoliły na stworzenie przyjaznej i otwartej przestrzeni dla wszystkich: uczniów, rodziców i nauczycieli.